

Rudolf Filipović i Antica Menac
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb

Adaptacija ortografije anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku: teorija i primjena

Adaptacija anglicizama na ortografskoj razini provodi se na osnovi pet principa, od kojih se prva četiri primjenjuju u hrvatskom i ruskom, a peti samo u ruskom. Ta se adaptacija oslanja na tipove transfonemizacije, na utjecaj jezika posrednika i na zakon o palatalizaciji ruskih suglasnika.

1. UVOD

Prema teoriji jezika u dodiru (*Filipović 1986*) adaptacija izvornih engleskih modela u anglicizme odvija se na nekoliko razina, od kojih svaka ima svoju teoretsku osnovu. Prijelaz modela u anglicizam u bilo kojem europskom jeziku primaocu analizira se na sljedećim razinama: a) na fonološkoj razini (da bi se utvrdile fonološke promjene pri prijelazu modela u anglicizam), b) na morfološkoj razini (da bi se registrirale promjene u morfologiji anglicizma), c) na semantičkoj razini (da bi se analizirale promjene značenja koje se javljaju u procesu adaptacije modela u anglicizam), d) na ortografskoj razini (da bi se utvrdili načini formiranja ortografije anglicizma pod utjecajem modela), e) na stilističkoj razini (da bi se uočile stilističke funkcije anglicizma u jeziku primaocu¹).

U svom dosadašnjem istraživanju anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku obradili smo tri razine: a) fonološku (*Filipović–Menac 1993*), b) morfološku (*Filipović–Menac 1995*) i c) semantičku (*Filipović–Menac 1996*). U ovom ćemo

1 Gore spomenute razine mogu se analizirati jednako u procesu posrednog kao i u procesu neposrednog posuđivanja (*Filipović 1986: 47–54*). Sintaktička razina vezana je uz neposredno posuđivanje, pa se ne svrstava u red razina koje obrađuje spomenuta teorija jezika u dodiru. Ona zahtijeva posebnu analizu jezičnih dodira u neposrednom posuđivanju, a obrađuje se u projektu »Proučavanje hrvatskih dijalekata u SAD-u« (*Filipović 1986: 47–48*).

prilogu obraditi probleme adaptacije anglicizama na ortografskoj razini. Pritom je osobito važna činjenica da analiza ortografije anglicizama u ova dva slavenska jezika uzima u obzir da hrvatski ima isto pismo kao i engleski (latinicu), a ruski ima drugo pismo (ćirilicu), što dovodi do razlike u klasifikaciji adaptacije ortografije anglicizama.

2. TEORIJA

Formiranje osnovnog oblika anglicizma na ortografskoj razini određuje pet principa, i to:

a) Ortografija anglicizma formira se prema izgovoru modela tako da se engleski fonemi predstavljaju grafemima jezika primalaca:

E *deck* /dek/ — H *dek*, R *дек*.

Tu dolazi do različitih problema izjednačavanja fonema s grafemima, s obzirom na to da engleski fonološki sustav ima veći broj fonema nego što hrvatski i ruski alfabet imaju grafema. Dok engleski fonološki sustav broji 45 fonema, hrvatski alfabet broji 30, a ruski 33 grafema. Problemi se dakle javljaju zbog nepodudaranja broja fonema i grafema, pa stoga ne može uvijek doći do predstavljanja engleskog fonema hrvatskim ili ruskim grafemom.²

b) Ortografija anglicizma formira se prema ortografiji modela tako da se engleski grafemi zamjenjuju grafemima jezika primalaca:

E *bar* — H *bar*, R *бар*.

Problemi se i tu javljaju, jer se grafemi jezika primalaca ne podudaraju uvijek s brojem i vrstom grafema jezika davaoca. Stoga ne može uvijek doći do direktnog prenošenja ortografije modela u anglicizam.

c) Ortografija anglicizma formira se u kombinaciji principa (a) i (b), tj. prvi dio anglicizma adaptira se prema prvom principu (tj. izgovoru), a drugi dio prema drugom principu (tj. ortografiji), ili obrnuto.

E *liner* /ˈlɪnə/ — H *lajner*, R *лайнер*

E *convoy* /ˈkɒnvoɪ/ — H *konvoj*, R *конвой*.

d) Adaptacija engleskog modela vrši se ponekad pod utjecajem jezika posrednika jer transfer modela u jezik primalac nije direktan. Ulogu jezika posrednika treba posebno analizirati i utvrditi njegov udio u formiranju grafije anglicizma. Najaktivniji jezik posrednik u formiranju anglicizama u europskim jezicima jest njemački, a za njim francuski.

e) Kako se u ruskom jeziku pri adaptaciji anglicizama mora voditi računa o pojavi tipičnoj za ruski jezik, tj. o kategoriji palataliziranih suglasnika, uveli smo i peti princip, koji određuje ortografiju anglicizama prema izgovoru palataliziranih suglasnika:

E *film* /film/ — R *фильм*.

2 O nepodudaranju broja i vrsta grafema jezika davaoca vidi poglavlje 3. *Analiza*.

3. ANALIZA

U dva proučavana jezika — hrvatskom i ruskom — nalazimo dovoljno primjera za formiranje osnovnog oblika anglicizma na temelju svih četiriju principa, odnosno i petoga kad se analizira ruski jezik.

3.1. Primjena prvoga principa, po kojemu se ortografija anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku formira prema izgovoru modela (Vidi 2. *Teorija*, t. a), vrlo je česta i pruža velik broj primjera. Kako se, prema našoj teoriji, zamjena engleskih fonema vrši po tipovima transfonemizacije³, tj. zamjene fonema modela odgovarajućim fonemom replike, ta će zamjena slijediti tri tipa transfonemizacije.

Prvi tip transfonemizacije (*nulta transfonemizacija*) predviđa direktnu zamjenu engleskoga fonema fonemom jezika primaoca. U tom će slučaju prvi princip ortografske adaptacije slijediti tu zamjenu, tj. fonem modela predstaviti će se grafemom jezika primaoca.

Drugi tip transfonemizacije (*kompromisna transfonemizacija*) primjenjuje se u slučajevima nepodudaranja opisa fonema u jeziku davaocu (engleskom) s opisom fonema u jezicima primaocima (hrvatskome i ruskom). Pod opisom fonema imamo u vidu stupanj otvora i mjesto u tvorbi samoglasnika, te aspiraciju, način i mjesto artikulacije u tvorbi suglasnika. U takvim slučajevima dolazi do odstupanja u izjednačavanju fonema jezika davaoca s fonemima jezika primalaca, a u svezi s tim i s grafemima koji te foneme predstavljaju.

Treći tip transfonemizacije (*slobodna transfonemizacija*) primjenjuje se u slučajevima kad se fonemi jezika davaoca po svom opisu ni djelomično ne podudaraju s opisom fonema jezika primalaca. Tada su slučajevi direktnog predstavljanja fonema jezika davaoca grafemima jezika primalaca još rjeđi. Osnovni je problem u tome što se broj fonema jezika davaoca ne podudara s brojem grafema jezika primalaca: engleski se fonemi ne mogu uvijek jednostavno predstaviti odgovarajućim grafemima jezika primalaca jer ti jezici imaju manji broj grafema. Naša će se analiza, dakle, zasnivati na određivanju grafema jezika primalaca koji mogu predstavljati foneme jezika davaoca.

3.1.1. Prvu skupinu, u kojoj se ortografija anglicizama formira prema prvom principu, tj. izgovoru modela, čine primjeri u kojima se engleski fonemi predstavljaju odgovarajućim grafemima jezika primalaca. Prema nultoj transfonemizaciji engleski se fonem zamjenjuje fonemom jezika primalaca najbližim po opisu. To se odnosi na 5 engleskih samoglasničkih i 16 suglasničkih fonema, koji imaju odgovarajuće foneme u hrvatskom, a ovi se u ortografiji predstavljaju kao hrvatski grafemi. U ruskom se ta zamjena odnosi na 5 engleskih samoglasničkih i 16 suglasničkih fonema, koji se u ortografiji predstavljaju kao ruski grafemi.

3 Za opis tipova transfonemizacije, primijenjenih u adaptaciji modela u hrvatskom jeziku, vidi Filipović (1986: 72-76), a za opis tipova transfonemizacije, primijenjenih u adaptaciji modela u ruskom, vidi Filipović-Menac (1993: 68-73).

Pet engleskih samoglasničkih fonema predstavlja se hrvatskim grafemima:

Engl. fonemi	hrv. grafemi		
/i:/	—	<i>i</i>	E <i>team</i> /ti:m/ — H tim
/e/	—	<i>e</i>	E <i>dress</i> /dres/ — H dres
/ʌ/	—	<i>a</i>	E <i>rugby</i> /rʌgbɪ/ — H ragbi
/ɔ:/	—	<i>o</i>	E <i>lord</i> /lɔ:d/ — H lord
/u:/	—	<i>u</i>	E <i>shoot</i> /ʃu:t/ H — šut

Šesnaest engleskih suglasničkih fonema predstavlja se hrvatskim grafemima:

Engl. fonemi	hrv. grafemi		
/b/	—	<i>b</i>	E <i>bar</i> /ba:/ — H bar
/g/	—	<i>g</i>	E <i>golf</i> /gɒlf/ — H golf
/m/	—	<i>m</i>	E <i>match</i> /mætʃ/ — H meč
/n/	—	<i>n</i>	E <i>nylon</i> /ˈnaɪlɒn/ — H najlon
/f/	—	<i>f</i>	E <i>film</i> /fɪlm/ — H film
/v/	—	<i>v</i>	E <i>drive</i> /draɪv/ — H drajv
/l/	—	<i>l</i>	E <i>lord</i> /lɔ:d/ — H lord
/h/	—	<i>h</i>	E <i>half</i> /ha:f/ — H half
/s/	—	<i>s</i>	E <i>set</i> /set/ — H set
/z/	—	<i>z</i>	E <i>business</i> /ˈbɪznɪs/ — H biznis
/ʃ/	—	<i>š</i>	E <i>sheriff</i> /ˈʃerɪf/ — H šerif
/ʒ/	—	<i>ž</i>	E <i>casual</i> /ˈkæʒʊəl/ — H kežual
/tʃ/	—	<i>č</i>	E <i>cheque</i> /tʃek/ — H ček
/dʒ/	—	<i>dž</i>	E <i>jeep</i> /dʒi:p/ — H džip
/j/	—	<i>j</i>	E <i>yard</i> /jɑ:d/ — H jard
/r/	—	<i>r</i>	E <i>rock</i> /rɒk/ — H rok

Pet engleskih samoglasničkih fonema predstavlja se ruskim grafemima:

Engl. fonem	ruski grafem		
/i:/	—	<i>и</i>	E <i>beat</i> /bi:t/ — R бит
/e/	—	<i>e</i>	E <i>stress</i> /stres/ — R стресс
/ʌ/	—	<i>a</i>	E <i>rummy</i> /rʌmi/ — R рами
/ɔ:/	—	<i>o</i>	E <i>lord</i> /lɔ:d/ — R лорд
/u:/	—	<i>y</i>	E <i>groom</i> /gru:m/ — R грум

Šesnaest engleskih suglasničkih fonema predstavlja se ruskim grafemima:

Engl. fonem	ruski grafem		
/b/	—	<i>б</i>	E <i>boy</i> /bɔɪ/ — R бой
/g/	—	<i>г</i>	E <i>golf</i> /gɒlf/ — R гольф
/m/	—	<i>м</i>	E <i>match</i> /mætʃ/ — R матч
/n/	—	<i>н</i>	E <i>napalm</i> /ˈneɪpɑ:m/ — R напалм
/f/	—	<i>ф</i>	E <i>flirt</i> /flɜ:t/ — R флирт
/v/	—	<i>в</i>	E <i>vamp</i> /væmp/ — R вамп
/l/	—	<i>л</i>	E <i>lobby</i> /ˈlɒbi/ — R лобби
/h/	—	<i>х</i>	E <i>hall</i> /hɔ:l/ — R холл

/s/	—	ц	E <i>snob</i> /snɒb/ — R сноб
/z/	—	з	E <i>design</i> /dɪˈzʌɪn/ — R дизайн
/ʃ/	—	ш	E <i>show</i> /ʃəʊ/ — R шоу
/ʒ/	—	ж	E <i>fusion</i> /ˈfjuːʒən/ — R фьюжн
/tʃ/	—	ч	E <i>cheque</i> /tʃek/ — R чек
/dʒ/	—	дж	E <i>jeep</i> /dʒiːp/ — R джип
/j/	—	й	E <i>Yorkshire</i> /ˈjɔːkʃə/ — R йоркшир
	—	я	E <i>yacht</i> /jɔt/ — R яхта
	—	ю	E <i>yuppie</i> /ˈjʌpi/ — R юппи
/r/	—	р	E <i>rock</i> /rɒk/ — R рок

3.1.2. Drugu skupinu, u kojoj se ortografija anglicizma formira prema prvom principu, tj. izgovoru modela, čine oni primjeri adaptacije ortografije u kojima se upotrebljavaju grafemi iz prve skupine, ali ovdje oni predstavljaju foneme koji su rezultat kompromisne transfonemizacije. Pet engleskih samoglasničkih fonema ove skupine, koji se po svom opisu razlikuju od pet samoglasničkih fonema prve skupine, predstavljeno je istim hrvatskim grafemima:

Engl. fonemi hrv. grafemi

/i/	—	i	E <i>lift</i> /lɪft/ — H лифт
/æ/	—	e	E <i>jam</i> /dʒæm/ — H джем
		a	E <i>camp</i> /kæmp/ — H камп
/aː/	—	a	E <i>start</i> /stɑːt/ — H старт
/ɒ/	—	o	E <i>box</i> /bɒks/ — H бокс
/ʊ/	—	u	E <i>pudding</i> /ˈpʊdɪŋ/ — H пудинг

Četiri engleska suglasnička fonema koji pripadaju ovoj skupini predstavljaju se paralelnim hrvatskim grafemima:

Engl. fonemi hrv. grafemi

/p/	—	p	E <i>punch</i> /pʌntʃ/ — H пунч
/t/	—	t	E <i>test</i> /test/ — H тест
/d/	—	d	E <i>dock</i> /dɒk/ — H док
/k/	—	k	E <i>camp</i> /kæmp/ — H камп

Pet engleskih samoglasničkih fonema ove skupine predstavlja se odgovarajućim ruskim grafemima, ponekad i na dva načina:

Engl. fonemi ruski grafemi

/i/	—	и	E <i>lift</i> /lɪft/ — R лифт
/æ/	—	е	E <i>jam</i> /dʒæm/ — R джем
		а	E <i>jazz</i> /dʒæz/ — R джаз
/aː/	—	а	E <i>bar</i> /bɑː/ — R бар
/ɒ/	—	о	E <i>stop</i> /stɒp/ — R стоп
/ʊ/	—	у	E <i>pudding</i> /ˈpʊdɪŋ/ — R пудинг

Četiri engleska suglasnička fonema ove skupine predstavljaju se odgovarajućim ruskim grafemima:

Engl. fonemi ruski grafemi

/p/	—	п	E <i>pony</i> /'pəʊni/ — R пони
/t/	—	т	E <i>taboo</i> /tə'bu:/ — R табу
/d/	—	д	E <i>dandy</i> /'dændi/ — R денди
/k/	—	к	E <i>clown</i> /klaʊn/ — R клоун

3.1.3. Treću skupinu, u kojoj se ortografija anglicizama formira prema prvom principu, tj. izgovoru modela, čine primjeri koji su rezultat slobodne transfonemizacije, u kojoj se fonemi jezika davaoca po svom opisu ni djelomično ne podudaraju s opisom fonema jezika primalaca. Tada se ortografija anglicizma temelji na ortografiji modela ili na nekim izvanlingvističkim činiteljima. Dva engleska samoglasnička fonema ove skupine predstavljaju se u hrvatskim i ruskim anglicizmima grafemima prema ortografiji modela.

Engl. fonemi hrvatski grafemi

/ɜ:/	—	er	E <i>jersey</i> /'dʒɜ:zɪ/ — H džersez
/ə/	—	er	E <i>corner</i> /'kɔ:nə/ — H korner
	—	or	E <i>detector</i> /dɪ'tektə/ — H detektor

Engl. fonemi ruski grafemi

/ɜ:/	—	ир	E <i>flirt</i> /flɜ:t/ — R флирт
	—	ер	E <i>jersey</i> /'dʒɜ:zɪ/ — R джерси
/ə/	—	ер	E <i>master</i> /'ma:stə/ — R мастер
	—	ор	E <i>operator</i> /'ɒpəreɪtə/ — R оператор

Osam engleskih dvoglasničkih fonema predstavlja se u hrvatskim anglicizmima

a) dvočlanim jednoslogovnim skupinama:

Engl. fonemi hrvatski grafemi

/eɪ/	—	ej	E <i>grape</i> /greɪp/ — H grejp
/aɪ/	—	aj	E <i>nylon</i> /'naɪlɒn/ — H najlon
/ɔɪ/	—	oj	E <i>boy</i> /bɔɪ/ — H boj

b) dvoslogovnim skupinama:

/aʊ/	—	au	E <i>cowboy</i> /'kaʊbɔɪ/ — H kauboj
------	---	----	--------------------------------------

c) ortografijom modela

/aʊ/	—	ov	E <i>cowboy</i> /'kaʊbɔɪ/ — H kovboj
------	---	----	--------------------------------------

d) redukcijom engleskih diftonga u hrvatske monoftonge

/əʊ/	—	o	E <i>goal</i> /gəʊl/ — H gol
/ɪə/	—	i	E <i>clearing</i> /'klɪərɪŋ/ — H kliring
/eə/	—	e(r)	E <i>fair</i> /feə/ — H fer
/ʊə/	—	u	E <i>puritan</i> /'pjʊərɪtən/ — H puritan(ac)

Osam engleskih dvoglasničkih fonema predstavlja se u ruskom

a) dvočlanim jednoslogovnim skupinama:

Engl. fonemi ruski grafemi

/eɪ/	—	ей	E <i>safe</i> /seɪf/ — R сейф
	—	эй	E <i>ace</i> /eɪs/ — R эйс

/aɪ/	—	ай	E <i>liner</i> /ˈlaɪnə/ — R лайнер
	—	ей	E <i>nylon</i> /ˈnaɪlɒn/ — R нейлон
/ɔɪ/	—	ой	E <i>boy</i> /bɔɪ/ — R бой

b) dvoslogovnim skupinama:

Engl. fonemi	ruski grafemi		
/aʊ/	—	ау	E <i>out</i> /aʊt/ — R аут
	—	оу	E <i>clown</i> /klaʊn/ — R клоун

c) ortografijom modela:

Engl. fonemi	ruski grafemi		
/aʊ/	—	ов	E <i>cowboy</i> /kaʊbɔɪ/ — R ковбой

d) redukcijom engleskih diftonga u ruske monoftonge:

Engl. fonemi	ruski grafemi		
/əʊ/	—	о	E <i>goal</i> /gəʊl/ — R гол
/ɪə/	—	и	E <i>clearing</i> /ˈkliəriŋ/ — R клиринг
/eə/	—	е(р)	E <i>square</i> /skweə/ — R сквер
/ʊə/	—	у	E <i>puritan</i> /ˈpjʊərɪtən/ — R пуритан(ин)

Četiri engleska suglasnička fonema predstavljaju se u hrvatskom i ruskom

a) Engl. fonemi	hrv. grafemi		
/θ/	—	t	E <i>thriller</i> /ˈθrɪlɚ/ — H трилер
/ð/	—	d	E <i>farthing</i> /ˈfɑːðɪŋ/ — H фардинг
/t/	—	ng	E <i>pudding</i> /ˈpʊdɪŋ/ — H пудинг
/w/	—	v	E <i>whiskey</i> /ˈwɪski/ — H виски

b) Engl. fonemi	ruski grafemi		
/θ/	—	т	E <i>thriller</i> /ˈθrɪlɚ/ — R триллер
/ð/	—	д	E <i>farthing</i> /ˈfɑːðɪŋ/ — R фардинг
/t/	—	нг	E <i>meeting</i> /ˈmiːtɪŋ/ — R митинг
/w/	—	у	E <i>weekend</i> /ˈwiːkɛnd/ — R уик-энд
	—	в	E <i>whiskey</i> /ˈwɪski/ — R виски

3.2. Primjena drugoga principa, po kojemu se ortografija anglicizama u hrvatskom i ruskom formira prema ortografiji modela (Vidi 2. *Teorija*, t. b), vrši se tako da se engleski grafemi zamjenjuju grafemima jezika primalaca. Zamjena se u većem broju slučajeva provodi po principu: grafem za grafem. Taj se princip ne provodi uvijek dosljedno jer grafemski sustavi ovih triju jezika nisu identični; naša će analiza pokazati kako se ta zamjena vrši. Engleski grafemski sustav ima četiri grafema (*q, w, x, y*), koje ne sadrže grafemski sustavi hrvatskog i ruskog jezika, pa se oni zamjenjuju drugim grafemima ili njihovim skupinama. U grafemskim sustavima hrvatskoga i ruskog jezika postoje grafemi koji ne sudjeluju u zamjenjivanju engleskih grafema. To su u *hrvatskom* *ć, đ, lj, nj*, a u ruskom *ѐ, ш, ъ, ѵ*.

3.2.1. Po drugom se principu engleski grafemi zamjenjuju na nekoliko načina: a) engleski grafemi (samoglasnički i suglasnički) zamjenjuju se grafemima hrvatskoga odnosno ruskoga grafemskog sustava; b) dvostruki suglasnički grafemi u engleskom zamjenjuju se u hrvatskom jeziku jednostrukim, a u ruskom jeziku u većini slučajeva dvostrukim suglasničkim grafemima.

3.2.1.1. Engleski samoglasnički grafemi *i, e, a, o, u* zamjenjuju se a) u hrvatskom jeziku istovrsnim grafemima hrvatskoga grafemskog sustava:

Engl.	hrv.		
grafem	grafem		
i	i	E <i>hit</i>	H hit
e	e	E <i>desk</i>	H desk
a	a	E <i>bar</i>	H bar
o	o	E <i>grog</i>	H grog
u	u	E <i>punch</i>	H punč

b) u ruskom jeziku grafemima ruskoga grafemskog sustava и, е, а, о, у:

Engl.	ruski		
grafem	grafem		
i	и	E <i>film</i>	R фильм
e	е	E <i>derby</i>	R дерби
a	а	E <i>bar</i>	R бар
o	о	E <i>lord</i>	R лорд
u	у	E <i>super</i>	R супер

3.2.1.2. Engleski suglasnički grafemi (osim *q, w, x, y*) zamjenjuju se a) u hrvatskom istovrsnim grafemima hrvatskoga grafemskog sustava:

Engl.	hrv.		
grafem	grafem		
b	b	E <i>bard</i>	H bard
c	c	E <i>cent</i>	H cent
d	d	E <i>disc</i>	H disk
f	f	E <i>film</i>	H film
g	g	E <i>golf</i>	H golf
h	h	E <i>hall</i>	H hol
j	j	E <i>jute</i>	H juta
k	k	E <i>kilt</i>	H kilt
l	l	E <i>lift</i>	H lift
m	m	E <i>Miss</i>	H miss
n	n	E <i>nylon</i>	H najlon
p	p	E <i>park</i>	H park
r	r	E <i>rock</i>	H rok
s	s	E <i>stress</i>	H stres
t	t	E <i>test</i>	H test
v	v	E <i>vamp</i>	H vamp

b) u ruskom odgovarajućim grafemima ruskoga grafemskog sustava:

Engl.	ruski		
grafem	grafem		
b	б	E <i>bard</i>	R бард
c	ц	E <i>cent</i>	R цент
d	д	E <i>disc</i>	R диск
f	ф	E <i>film</i>	R фильм
g	г	E <i>golf</i>	R гольф
h	х	E <i>hall</i>	R халл
k	к	E <i>kayak</i>	R каяк
l	л	E <i>lift</i>	R лифт
m	м	E <i>match</i>	R матч
n	н	E <i>nylon</i>	R нейлон
p	п	E <i>park</i>	R парк
r	р	E <i>rock</i>	R рок
s	с	E <i>stress</i>	R стресс
t	т	E <i>test</i>	R тест
v	в	E <i>vamp</i>	R вамп

c) Ako se u grafiji engleskoga modela pojavljuje udvostručen suglasnički grafem, on se u hrvatskoj grafiji zamjenjuje jednostrukim istovrsnim grafemom, a u ruskom se zamjenjuje odgovarajućim udvostručenim grafemom.

Engl.	hrv.		
grafem	grafem		
bb	b	E <i>dribbler</i>	H dribler
ff	f	E <i>affidavit</i>	H afidavit
gg	g	E <i>digger</i>	H diger
ll	l	E <i>grill</i>	H gril
mm	m	E <i>summit</i>	H samit
nn	n	E <i>flannel</i>	H flanel
pp	p	E <i>flipper</i>	H fliper
rr	r	E <i>barrel</i>	H barel
ss	s	E <i>dress</i>	H dres
tt	t	E <i>diskette</i>	H disketa
zz	z	E <i>fizz</i>	H fiz

Engl.	ruski		
grafem	grafem		
bb	бб	E <i>lobby</i>	R лобби
ff	фф	E <i>play off</i>	R плей-офф
gg	гг	E <i>jogging</i>	R джоггинг
ll	лл	E <i>thriller</i>	R триллер
mm	мм	E <i>summit</i>	R саммит
nn	нн	E <i>penny</i>	R пенни
pp	пп	E <i>yuppie</i>	R яппи, юппи
rr	рр	E <i>barrel</i>	R баррель
ss	сс	E <i>boss</i>	R босс
tt	тт	E <i>watt</i>	R ватт

3.3. Kako je treći princip formiranja ortografije anglicizma osnovan na prvom principu, tj. prema izgovoru, i drugom principu, tj. prema ortografiji modela, zamjena grafema engleskoga modela provodi se kombiniranjem prvoga i drugoga principa:

a) prvi se dio anglicizma formira prema izgovoru, a drugi slijedi ortografiju modela, npr.

E *dealer* H дилер R дилер

b) prvi se dio anglicizma formira prema ortografiji, a drugi prema izgovoru modela, npr.

E *interview* H интервју R интервью

3.4. U procesu jezičnog posuđivanja, tj. prelaženja engleskih modela u anglicizme u hrvatskom i ruskom jeziku, na adaptaciju anglicizama mogu djelovati i jezici posrednici (Vidi 2. *Teorija*, t. d). U europskim jezicima ima nekoliko vrlo aktivnih jezika posrednika u procesu posuđivanja engleskih modela, i to njemački i francuski za većinu jezika primalaca, a švedski za poneke skandinavske jezike. Pod utjecajem njemačkoga kao jezika posrednika formiraju se anglicizmi koji nose trag njemačkog izgovora:

E *strike* /straɪk/ — H štrajk

Pod utjecajem francuskoga kao jezika posrednika formiraju se anglicizmi koji nose trag francuskog izgovora:

E *drainage* /ˈdreɪnɪdʒ/ — H дренаža R дренаж

3.5. U adaptaciji anglicizama na ortografskoj razini posebnu skupinu čine ruske posudenice iz engleskog jezika u kojima se ortografijom registrira palatalizacija suglasnika. Tako se u replikama engleskih modela u ruskoj ortografiji palatalizacija označuje na nekoliko načina, tj. pomoću grafema ъ, ю, я, koji dolaze iza suglasničkih grafema:

E *film* R фильм

E *blues* R блюз

E *modulator* R модулятор

4. Zaključak

Ovom analizom, koja obuhvaća adaptaciju na ortografskoj razini, zaokružili smo svoja istraživanja adaptacije anglicizama u hrvatskom i ruskom jeziku. Transfer i adaptacija engleskog modela zahtijevali su analizu na četiri razine, od kojih je ortografska jednako važna kao i ostale tri (fonološka, morfološka i semantička) i nadovezuje se na fonološku razinu. Stoga smo u analizi ortografije morali početi upravo s fonološkom razinom, koja je bila osnova za prvi, treći, četvrti i peti princip adaptacije engleskih modela. Po prvom principu ortografija se formirala na osnovi izgovora engleskog modela, pa smo u tom dijelu analize obradili sve varijante te adaptacije. Primjena trećega principa, tj. kombinacija fonološkog i ortografskog pristupa, samo je djelomično vezana uz

transfonemizaciju, ali je jednako značajna za formiranje ortografije anglicizma u jezicima primaocima. Četvrtim principom rješavali smo probleme koji nisu bili obuhvaćeni prvim trima principima, već je trebalo uzeti u obzir put kojim je model išao pri prelaženju iz jezika davaoca preko jezika posrednika u jezike primaocae. U tom prelaženju jezik posrednik ostavljao je tragove u završnim oblicima anglicizama. Dok su ova četiri principa ravnomjerno primjenjivana u adaptaciji anglicizama u oba jezika primaoca, analiza anglicizama u ruskom zahtijevala je posebni, peti princip, koji regulira jednu fonološku pojavu, tipičnu za ruski jezik, tj. palatalizaciju suglasnika u određenim uvjetima. Prema tome, naše istraživanje anglicizama u hrvatskom i ruskom pokazuje da se do konačnog oblika ortografije anglicizama može doći samo primjenom nekih od obrađenih pet principa, ovisno o potrebi adaptacije engleskih modela u anglicizme u jezicima primaocima.

Bibliografija

- Filipović, Rudolf (1972). »Some problems in studying the English element in European languages«. *Studia Anglica Poznaniensia* 4, Poznań: 141–158.
- Filipović, Rudolf (1986). *Teorija jezika u kontaktu*. Zagreb, 322 str.
- Filipović, Rudolf (1988). »Fonološke varijante u Rječniku anglicizama u hrvatskom ili srpskom jeziku«. *Filologija* 16, Zagreb: 73–85
- Filipović, Rudolf (1990). *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo — razvoj — značenje*. Zagreb, 336 str.
- Filipović, Rudolf — Antica Menac (1993). »Transfonemizacija u Rječniku anglicizama u ruskom jeziku: teorija i primjena«. *Suvremena lingvistika* 35–36, Zagreb: 59–75
- Filipović, Rudolf — Antica Menac (1995). »Transmorfemizacija u Rječniku anglicizama u ruskom jeziku: teorija i primjena«. *Filologija* 24–25, Zagreb: 101–119
- Filipović, Rudolf — Antica Menac (1996). »Semantička adaptacija u Rječniku anglicizama u ruskom jeziku: teorija i primjena«. *Croatica*, XXVI, 42/43/44, Zagreb: 111–124
- Тимофеева, Г. Г. (1995). *Новые английские заимствования в русском языке — написание, произношение*. Санкт-Петербург: 104 str.

Orthographic adaptation of anglicisms in Croatian and Russian: theory and application

Orthographic adaptation of anglicisms in Croatian and Russian follows five basic principles: 1) the orthography of anglicisms is formed according to the pronunciation of English models, i. e. English phonemes of the model are replaced by equivalent graphemes of the receiving languages (Croatian and Russian); 2) the orthography of anglicisms follows, as strictly as possible, the orthography of English models with the exception of the cases where English graphemes have no equivalents in the receiving languages; 3) the orthography of anglicisms can be combined on the basis of the first two principles, i. e. the first part of the English model in its adaptation follows the first principle and the second part follows the second principle, and vice versa; 4) if the English model in its transfer into the receiving languages goes through an intermediary language (usually German and French), then the orthography of anglicisms may show some influence of the intermediary language; 5) the adapted orthography of some anglicisms in Russian follows the rule of Russian to mark palatalised consonants in the orthography. A detailed analysis in Chapter 3 illustrates several regular and exceptional cases which take place in the process of adaptation of English models into Croatian and Russian replicas, i. e. anglicisms.